

Vekerdy Tamás: Milyen iskolát válasszunk és miért?

Vekerdy Tamás előadásából

Egy vizsgálattal kezdeném: Csapó

Benő és munkatársai Szegeden több mint 5 éve vizsgálják a gyerekek érdeklődését. Ennek a vizsgálatnak az egyik meglepő eredménye az volt - tömörítve és kiemelve -, hogy a magyar gyerekek érdeklődők. Érdeklí őket a világ, az ember, önmaguk. Egyszerűen kíváncsiak (és ez a kíváncsiságuk mindig újra feltámad kamaszkorukig, ha új tantárgy, új tanár lép be az életükbe). Csak a tragikus az, hogy amikor nagy érdeklődéssel elkezdnek egy új tárgyat, vagy új tanár órára kezdenek el járni, utána az érdeklődés elkezd apadni, zuhanni, majd eltűnik.

Számomra a tragikus tanulsága ennek a vizsgálatnak, hogy ma olyanok iskoláink, tankönyveink, tanmeneteink, tanterveink, hogy nem táplálják a gyerekek egyéni, meglévő érdeklődését, hanem kioltják, előlik. Azt a benyomást keltik, hogy a világ unalmas, érthetetlen, nem érdemes rá odafigyelni...

Tehát az első válasz arra, hogy milyen iskolát szeretnénk gyerekeinknek: olyan iskolát, ahol megmarad a gyerekek érdeklődése, ahol megmarad a gyerekek kíváncsisága a világ dolgai és az ember dolgai iránt, és nem apad el.

A másik fontos dolog, hogy az iskolák ma nagy szorongást keltenek a gyerekekben. Ezt mérésekkel is igazolhatjuk. Jegyre felelni szorongást kelt. Milyen szorongást? Nagy szorongást. Galvános bőrreflexszel és egyéb módokon mérhető ez a nagy szorongás. A szorongásról viszont tudjuk, hogy visszafogja a teljesítményt! Ezért a magyar iskola egyik önellentmondása, hogy úgy próbál teljesítményt kihozni, hogy közben visszafogja. Természetesen ahány gyerek annyiféle. Az úgynevezett exhibicionista, magamutogató, kifelé nyitott gyerek jobban szerepel, mint a befelé zárkózó, introvertált befelé forduló gyerek, aki abszolút nem tudja azt se kimutatni, ami benne van.

Másodszor, tehát olyan iskolát szeretnénk a gyerekeinknek, ahol nincs szorongás, vagyis nincs például mindennapos jegyre felelés. Ma már van ilyen iskola Magyarországon, több mint 200 (nem csak a Waldorf iskolák), ahol együttes munkálkodás folyik, és időnként szöveges értékelés - a tanító néni szemvillanása, az is egy értékelés - történik. Tehát értékelés van, de osztályzás, jegyre felelés nincs.

Azt is rég tudjuk - Magyarországon is harminc éve, Winkler Márta híres iskolájából is -, hogyha nincs jegyre felelés, akkor sokkal több idő van, a felelés rengeteg időt vesz el. Sokkal több anyag végezhető el ugyanannyi idő alatt, minthogyha állandó jegyre felelésekkel időt rabolunk, szorongást keltünk és kudarcot okozunk a gyerekeknek.

Végül pedig egy olyan iskolát szeretnénk, ahol különböző képességek tudnak érvényesülni.

Mondok erre példát: a kilencvenes évek elején arra kérdeztek rá a kutatók nagy vizsgálatokban, hogy mitől függ a gyerekek későbbi bevétele, életben való boldogulása. Első meglepő eredmény: az iskolában szavakban megtanult anyag 18%-ban befolyásolja az életben való későbbi helyállást.

Mi az a több, mi az a 82%? A 82% döntő eleme az, amit a kutatók érzelmi intelligenciának neveztek el, és EQ-val jelöltek IQ helyett. Az IQ a "rendes intelligencia" hányados, az EQ az emocionális, érzelmi intelligencia hányados. Először is erről az érzelmi intelligenciáról kiderült, hogy szinte korlátlanul fejleszthető, ellentétben az értelmi intelligenciával, melynek egyénekre jellemző határai vannak.

Másodszor, kiderült, hogy az életben való bevétele döntő mértékben az érzelmi intelligenciától és ennek különböző változataitól, szociális készségektől és egyebektől függ. (Lásd minderről Daniel Goleman magyarul is kétszer megjelent összefoglaló könyvét: Érzelem intelligencia.)

Mi alapozza meg az érzelmi intelligenciát?

Először is a család által - magzatkortól - nyújtott érzelmi biztonság. Ahhoz, hogy egy szülő érzelmi biztonságot tudjon nyújtani, az kell, hogy valamennyire élvezze a gyerekeit. Ahány gyereke van, annyiféle módon, mert az egyik egészen más, mint a másik. Ahhoz, hogy valamennyire élvezze a gyerekeit, ahhoz saját szorongásának fel kell oldódnia. Tehát: úristen, mit is kéne a gyerekekkel csinálnom, be kell adnom a legjobb iskolába, mert majd akkor ebben a teljesítményelvű világban... és topmenedzser képzés az óvodában: Van-e angol, számítógépes terem, befizetem a gyereket dzsúdóra, karatéra, lovaglásra, úszásra - kikapkodják a szabad játékból, ezzel jó korán neurotizálják. Keresem azt az iskolát, ahol a gyermekemet jól meghajtják, mert az élet teljesítményelvű, "nem baj, hogy szenved a gyerek, meg kell tanulnia, hogy ilyen az élet, mert akkor fog jól teljesíteni". Vizsgálatokból tudjuk, hogy ez nem igaz! Egész egyszerűen nem igaz - a gyerek akkor fog később jól, képességei szerint teljesíteni, ha minél tovább megőriztem az életkorának megfelelő szorongásmentes nyugalomban...

A lényeg, hogy az érzelmi intelligencia - az érzelmi képesség, az érzelmi igényesség - a családban gyökerezik. Örömmel fogadom-e el a gyereket, ismerem-e azokat a nagyon egyszerű döngönyözőket, csiklandozókat, amikkel a gyereket el tudom szórakoztatni. Nem fejleszteni akarom kiskorában, hanem a szabad játék lehetőségét biztosítani neki, mert az a legfejlesztőbb tevékenység. Ahogy ezt egyébként kimondja a mai hivatalos törvénybeiktatott óvodai alapprogram is. Tanítani a gyereket káros ebben az életkorban. Mintát adni neki, melyet szabadon követ, az jó, és szabad játékre lehetőséget biztosítani, mesét mondani életkorának megfelelően és így tovább és így tovább. Haszontalan időt töltsék vele, vagyis amikor nem fejlesztem, nem a ruháját rakatom el, nem azt kérdelem, hogy mi volt az óvodában stb., hanem csak úgy együtt vagyunk, marhaskodunk. Mesélek a nagymamámról, akinek volt egy szép fekete kecskéje... Ezek nagyon hasznosak. Ezek alapozzák meg az érzelmi biztonságot, az orientálódást családban, világban. Utána az óvodáskorban a szabad játék, mesehallgatás, ének és egyebek azok, amik az érzelmi biztonságot kibontakozáshoz segítik, majd iskoláskorban a művészetek az érzelmi nevelés alapjai. Howard Gardner a Harvard egyetem professzora, azt kérdezi a kormányoktól, mit gondolnak akkor, amikor megtörik az iskolákat szóbeli tanulnivalóval, mikor tudjuk a vizsgálatokból, hogy annak 75 %-át 5 év alatt az eminensek is garantáltan elfelejtik, ha nem használják mindennap, mint például egy idegen nyelvet. Tehát a felejtés számára tanítunk. A szóbeli tanulnivalók kiszorítják a művészeteket, - köztük a nevelésben oly fontos dramatikus, színházi játékokat - melyek az érzelmi intelligencia kibontakozásának az alapjai.

Mi az, hogy érzelmi intelligencia? Például az, hogy valamennyire ismerem és kibírom önmagam, nem leszek önmagamtól depressziós, kibírom a házastársamat, nem is csak kibírom, de meg is értem a gyerekeimet, a szüleimet, a munkatársamat, a főnökömet, a beosztottamat - empátiával. Bele tudok helyezkedni a másik szempontjaiba. Van érzékem a hangulatokhoz, van érzékem az élet minőségéhez. Nem hagyom magam szorongani attól, hogy előrébb kellene jutnom ezzel meg ezzel. Van egy bizonyos elengedett lazaságom, bölcsességem - mindez a művészetekkel és az érzelmi intelligenciával is összefügg. Tehát az érzelmi intelligencia a művészetekben fejlődik. Azok az iskolák, alternatív iskolák - a Waldorf iskolák is -, amelyek a gyerekből indulnak ki és nem a tantárgyakból, azok nagyon nagy helyet adnak a művészeteknek, az egyes tantárgyakon belül is és külön is. Érzelmet is nevelnek, nemcsak értelmet. Nemcsak a feledés számára tanítanak. Hadd mondjak még egy példát: nem tudjuk egészen pontosan, hogy mi is a pusztán értelmi intelligencia, de mérni tudjuk... Jó, annyit azért tudunk, hogy az intelligencia veleszületett értőképesség. Legelterjedtebb mérése jelenleg - Magyarországra is standardizálva - az úgynevezett Wechsler teszt, ami 10 tényezővel méri az intelligenciát. Ebből öt szóbeli, öt cselekvéses. Minden nagy könyv leírja, hogy a gyerek a cselekvésesben erősebb. A cselekvéses táplálja a szóbeli intelligenciáját is és fejleszti ki 16-17 éves korára. A mai iskola a 10 tényezőből lényegében kettőt osztályoz. Egy lexikális memóriát, és egy matematikai készséget. Nyolcat úgyszólván nem osztályoz, még az értelmi intelligenciából sem. Ez a kettő, amit osztályoz, a szóbeli tartományba esik, ami a gyerekeknél a fejletlenebb, és a gyerekek esetében a fejlettebb cselekvéses ötöt meg se méri az osztályzataival... Ez az, amikor azt érezzük, hogy az én gyereke az én gyereke azért ennél jobb, nem? Vagy ez szülői elfogultság? Nem, nem szülői elfogultság, jól érzem, és a gyerek is jól érzi, amikor harmadikban, ötödikben megbicsaklik a szóözönben, nem tud előre haladni, dacba, renitenciába szorul, hiszen csak egy egész kis szeletét kéri az iskola az ő értelmi intelligenciájának, a többről - az érzelmi és cselekvéses intelligenciáról - már nem is beszélve.....

A cikk folytatása a Kisgöncöl Waldorf Iskola honlapján olvasható.